ROMÂNIA ÎNGERILOR
Savatie Baştovoi /
Jean François Colosimo
România îngerilor
O discuţie la Saint Serge.
Institutul Ortodox din Paris
Redactori: Elena Marinesu
Coperta: Adrian ADOCHIŢEI, zugrav bisericesc
© Ierom. Savatie Baştovoi
© Editura Cathisma, pentru prezenta ediţie, Bucureşti, 2013
cathismamail.ru
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a
României
SAVATIE BAŞTOVOI
România îngerilor: O discuţie la Saint Serge.
Institutul Ortodox din Paris / Savatie Baştovoi.
Jean François Colosimo – Bucureşti: Cathisma.
2013
ISBN 978 – 606 – 8272 – 08 – 5
I. Colosimo, Jean François
28
Fluturele strivit această carte nu există. Sunt doar două coperţi care, asemenea copilului din amintirile lui Ion
Creangă, au prins între ele nişte gânduri. Să ne imaginăm două coperţi deschise pe care vin şi se aşază fluturi.

Apoi un copil care le închide brusc.

Dar fluturii sunt făpturi fragile, ca şi gândurile, ca şi simţămintele. Nu poţi să prinzi un fluture cu cartea. Acum, când le deschizi, coperţile sunt murdare de culori, iar bucăţile de aripi păstrează ici şi colo desenul făcut de Bunul Dumnezeu. Veţi spune că aceasta este o barbarie, să striveşti fluturii cu cartea doar pentru a-i privi. Dar toţi copiii sunt porniţi spre asta şi eu nu sunt o excepţie.

Mi s-a părut că la Paris, la Salon du
Livre, România şi Moldova stăteau deschise ca două coperţi ale unei cărţi din care foile au fost rupte şi fluturii se aşezau pe ele de

peste tot. Cine a văzut un manuscris ştefanian ştie că paginile cărţilor vechi seamănă cu nişte prinzători de fluturi, căci literele, ca şi cuvintele, pe atunci erau frumoase, pisate cu aur, roşu kinovar şi albastru de Voroneţ. Pe atunci poporul nostru ştia că vorbele urâte nu ajung în cărţi.

Şi tot Parisul parcă era plin de vorbe bune despre poporul nostru, ceea ce e de neînchipuit la noi acasă.

Aşadar, aceasta nu este o carte. Este un desen pe o vedere din Paris, un ierbar de vorbe, un fluture strivit între două coperţi.

Pentru unii va fi un document, ceea ce este de fapt, pentru alţii un prilej de înălţare, pentru cei din urmă va fi o piatră de poticneală. (Cunosc în lume oameni care se pot împiedica până şi de fluturi.) Toate acestea având-le în vedere, am lăsat lucrurile aşa cum au fost, ca fiecare să le judece după puterea, ştiinţa şi dragostea sa.

ROMÂNIA ÎNGERILOR

„România îngerilor” este un titlu care nu îmi aparţine. S-a prins între coperţi laolaltă cu celelalte vorbe. E

titlul mesei rotunde de la standul României de la Salon du Livre la care am fost invitat să vorbesc alături de Jean

François Colosimo şi matematicianul scriitor Bogdan Suceavă. Şi dacă totul a pornit de aici, şi dacă francezii au dorit să vadă o Românie îngerească, m-am lăsat atras şi eu în acest joc, ştiind prea bine ce înseamnă să vezi îngeri în România şi că dacă cineva vede un înger moare. E o metaforă, desigur, tot ce spun.

De multe ori m-am gândit de ce a făcut Dumnezeu îngerii fără trup. Poate pentru că sunt prea buni, şi oamenii, văzându-i, i-ar ucide? Nu e o prostie ce zic, căci Cel cu adevărat Bun, Hristos, a fost ucis de oameni din invidie. La fel şi prorocii, şi mulţimea de drepţi. Dar îngerii nu pot fi ucişi. Sunt nevăzuţi.

Şi neajunşi pentru oamenii răi. Şi sunt nenumăraţi. Să ne gândim doar la faptul că îngerii buni sunt nenumăraţi, pătrund în viaţa noastră şi au o singură lucrare: aceea de a ne salva, de a ne

Mi s-a părut că la Paris, la Salon du

Livre, România şi Moldova stăteau deschise ca două coperţi ale unei cărţi din care foile au fost rupte şi fluturii se aşezau pe ele de

peste tot. Cine a văzut un manuscris ştefanian ştie că paginile cărţilor

vechi seamănă cu nişte prinzători de fluturi, căci literele, ca şi cuvintele, pe atunci erau frumoase, pisate cu aur, roşu kinovar şi albastru de Voroneţ. Pe atunci poporul nostru ştia că vorbele urâte nu ajung în cărţi.

Şi tot Parisul parcă era plin de vorbe bune despre poporul nostru, ceea ce e de neînchipuit la noi acasă.

Aşadar, aceasta nu este o carte. Este un desen pe o vedere din Paris, un ierbar de vorbe, un fluture strivit între două coperţi.

Pentru unii va fi un document, ceea ce este de fapt, pentru alţii un prilej de înălţare, pentru cei din urmă va fi o piatră de poticneală. (Cunosc în lume oameni care se pot împiedica până şi de fluturi.) Toate acestea având-le în vedere, am lăsat lucrurile aşa cum au fost, ca fiecare să le judece după puterea, ştiinţa şi dragostea sa.

„România îngerilor" este un titlu care nu îmi aparţine. S-a prins între coperţi laolaltă cu celelalte vorbe. E

titlul mesei rotunde de la standul României de la Salon du Livre la care am fost invitat să vorbesc alături de Jean

François Colosimo şi matematicianul scriitor Bogdan Suceavă. Şi dacă totul a pornit de aici, şi dacă francezii au dorit să vadă o Românie îngerească, m-am lăsat atras şi eu în acest joc, ştiind prea bine ce înseamnă să vezi îngeri în România şi că dacă cineva vede un înger moare. E o metaforă, desigur, tot ce spun.

De multe ori m-am gândit de ce a făcut Dumnezeu îngerii fără trup. Poate pentru că sunt prea buni, şi oamenii, văzându-i, i-ar ucide? Nu e o prostie ce zic, căci Cel cu adevărat Bun, Hristos, a fost ucis de oameni din invidie. La fel şi prorocii, şi mulţimea de drepţi. Dar îngerii nu pot fi ucişi. Sunt nevăzuţi.

Şi neajunşi pentru oamenii răi. Şi sunt nenumăraţi. Să ne gândim doar la faptul că îngerii buni sunt nenumăraţi, pătrund în viaţa noastră şi au o singură lucrare: aceea de a ne salva, de a ne

descoperi binele şi frumosul, de a ne călăuzi la calea dragostei.

Stând aşa lucrurile, îmi închipui că îngerii pot zăbovi în cuvinte, asemenea fluturilor care se aşază pe flori.

Şi dacă măcar un singur înger a vegheat la întâlnirea noastră,

dragostea va rămâne negreşit în noi, căci dorinţa noastră a fost aceea de a înmulţi dragostea prin cunoaştere. Dragoste oarbă nu există, oarbă poate fi numai ura.

Căci cum poţi iubi ceea ce nu cunoşti?

Porunca „Iubiţi-vă unii pe alţii" poate fi tălmăcită şi drept „Cunoaşteţi-vă unii pe alţii". Dacă această tălmăcire e adevărată, atunci am îndeplinit o poruncă.

I.

ROMÂNIA

ÎNGERILOR

1) Jean François Colosimo îi prezintă pe Savatie

Baştovoi şi pe Laure Hinckel, consilier pentru limba română la Centre National du Livre, şi mărturiseşte totodată prin ce îl fascinează

România şi Moldova. 2) Cuvântul de deschidere al ieromonahului Savatie Baştovoi, în care vorbeşte despre impresiile sale despre Franţa şi despre creştinismul apostolic al poporului român, precum şi despre nevoia de a face cunoscute în Franţa scrierile mărturisitorilor din închisorile comuniste.

născut în 1976 în Moldova, părintele Savatie. Ceea ce este interesant este că s-a născut sub regimul comunist, a experimentat într-un anume fel nihilismul, contracultura, ajungând în cele din urmă la Spitalul de Psihiatrie, unde scrie o culege – COLOSIMO:

a prezint un călugăr român.

11

SAVATIE / COLOSIMO

re de poeme intitulată „Un Diazepam pentru Dumnezeu" 1, ce nu va întârzia să fie recunoscută ca una dintre cele mai frumoase reuşite ale poeziei româneşti, fiind aşadar consacrat ca şi

năr poet român. Îl întâlneşte însă pe

Dumnezeu şi alege o altă cale: intră în mănăstire. Avem de-a face deci cu o schimbare radicală: abandonează facultatea pentru a fi tuns în monahism.

Nu este tocmai un exemplu demn de urmat… (râsete în public.)

A

În acest moment trăieşte la Mănăstirea Noul Neamţ, înălţarea Domnului. Conduce Editura Cathisma, a înfiinţat revista de spiritualitate ortodoxă „Ekklesia" şi a predat iconografia la Seminarul

Teologic din Chişinău. Este prin urmare un prieten firesc pentru Institutul nostru prin toate aceste daruri cu care l-a înzestrat Dumnezeu şi pe care le valorifică din plin.

1 Ciclul de poeme „Un diazepam pentru Dumnezeu" a apărut în volumul de debut Elefantul promis (Editura Arc, Chişinău, 1996), semnat Ştefan Baştovoi. Volumul a fost premiat de Uniunea Scriitorilor din Moldova, atrăgând şi alte premii, mai multe poeme fiind mai apoi traduse în diverse antologii.

A scris un roman despre copilăria sub regimul comunist, Iepurii nu mor1

— Poate că o aveţi în original –, în care povesteşte căutarea unei căi mistice în plin regim comunist, carte tradusă din română de către Laure Hinckel, consilier literar pentru literatura română pe lângă Centrul Naţional al Cărţii din Franţa. Laure a fost ani de

— 9

zile corespondentă în România pentru ziarul „La Croix", ca să nu mai spunem că una din două cărţi traduse din română în Franţa au trecut prin mâna sa, fiind o bună cunoscătoare a spaţiului românesc, ea traducând aşadar şi această carte.

Iată o ocazie pentru mine să spun ce ne place în definitiv la acest spirit

1 Romanul Iepurii nu mor este primul roman al autorului, fiind scris în anul 1996, în vremea studenţiei la Facultatea de filosofie din Timişoara. Este un roman autobiografic presărat cu pasaje poetice menite să releve universul infantil al eroului principal. Romanul a apărut pentru prima oară în 2001, la Editura Aula din Braşov, fiind mai apoi reeditat la Editura Polirom, ultima ediţie apărând la Editura Cathisma. A fost tradus în Franţa în anul 2012, bucurându-se de cronici elogioase în publicaţii precum „Le Monde", „Le Figaro", „Le Point", „Le Canard enchaine". „La Vie" ş.a.

românesc, fie că vorbim de România sau de Moldova; ei bine, este faptul că găsim călugări care scriu romane, care se ocupă cu iconografia, care-şi consacră viaţa frumuseţii, neexistând j»

aşadar o ruptură fundamentală de cultură. Poate de aceea era momentul să-l întâlnim pe părintele Savatie, cu care să schimbăm câteva cuvinte cu binecuvântarea părintelui Nikolai, decanul nostru. Iată în ce constă bucuria întâlnirii noastre. Aşadar putem să dialogăm, să împărtăşim ceea ce avem fiecare şi să fraternizăm. Laure

Hinckel, poate faceţi şi dumneavoastră o prezentare, dat fiind faptul că aţi tradus cartea...

LAURE HINCKEL:

Mai întâi de toate, vă mulţumim pentru faptul că ne-aţi primit! Salonul de Carte a fost ocazia de a oglindi literatura română în ansamblul său. Cât despre Savatie, cred că a trăit un moment deosebit, şi-a întâlnit editoarea1

1 Este vorba despre Doamna Jacqueline

Chambot, patroana Editurii Jacqueline Chambot, parte a prestigiosului grup Actes Sud.

din Franţa, care este la curent cu cartea la care lucrează în acest moment şi se declară foarte interesată de ea.

Când veţi vedea ce bogăţie de învăţături, creştine şi universale deopotrivă, conţine acest roman, veţi fi extrem de

— >

Încântaţi să-l vedeţi tradus în franceză. Nu vă pot spune toate acestea în două vorbe. Titlul? Da. „Învăţăturile unei prostituate bătrâne către fiul său handicapat”, acesta este titlul.

— Am înţeles...

9

— Titlul este de-a dreptul... coroziv!

— Într-adevăr, coroziv. Este o provocare. L-a povestit în detaliu editoarei, care l-a găsit interesant, arătându-se entuziasmată. Desigur, eu am asistat la această întâlnire, fiind translator, şi am fost încântată de puterea de convingere, de forţa fiecărui cuvânt al lui

Savatie, care este rostit la momentul potrivit şi care este departe de a-i lăsa pe oameni indiferenţi. De altfel, s-a văzut că i-a impresionat în egală măsură pe moderatori şi pe cei din public. Ca să nu mai

vorbim de editoare!

COLOSIMO:

Oricum, doamna este aici pentru

A

a traduce. Îl vom asculta mai întâi pe părinte. Vor urma întrebările şi, de fiecare dată când cineva va pune o întrebare, îi vom prezenta persoana părintelui. Vă ascultăm!

SAVATIE BAŞTOVOI:

Mă bucur să mă aflu aici, cu fraţii mei. Atunci când am

fost invitat la Paris eu nu am băgat de seamă că Salonul are loc chiar la începutul Postului Mare. Am fost şi eu ispitit să nu vin1 şi totuşi ceva îmi spunea că Dumnezeu are un alt plan decât o simplă aflare între rafturile de cărţi.

Am venit şi nu am greşit deloc, am găsit aici multă bucurie şi am gă

1 Salon du Livre a fost însoţit în acest an şi de o adevărată epopee a absenţei. Mai întâi şi-au anunţat absenţa scriitorii Mircea Cărtărescu, Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu şi

Neagu Djuvara, mai apoi premierul României Victor Ponta. Motivele invocate de absenţi au fost diferite şi până la urmă neclare, ţinând cu desăvârşire de sfera politicului, un fel de sepuku eşuat comis în ograda francezilor.

sit oameni care îl iubesc pe Dumnezeu. M-am convins încă o dată că, venind la Paris, fiecare găseşte ceea ce caută.

Nu ştiu dacă eu l-am găsit pe domnul Colosimo sau el pe mine, dar chiar din momentul salutului nostru – care s-a făcut cu multă căldură şi bucurie

— Mi-a părut foarte cunoscut şi foarte apropiat. Şi deoarece eu nu vorbesc franceză trebuia să ne înţelegem în limba dintru început a omului, aceea a privirii şi a dragostei care izvorăşte din gesturi. Bineînţeles, am făcut şi eu acea faţă de om care recunoaşte pe cineva. Totuşi experienţa domnului Colosimo l-a făcut să o întrebe pe traducătoarea mea dacă eu ştiu cine este el.

Ş-atunci eu am răspuns cu toată sinceritatea că nu! El mi-a zis: „Eu sunt
Preşedintele Centrului Naţional al
Cărţii şi te rog să-ţi faci timp pentru luni, când vreau să-ţi fac o invitaţie la
Saint-Serge”.
A doua zi am avut o discuţie împreună la standul României, ţară pe care eu o reprezint fără să fiu cetăţean al ei – pentru că ţara noastră Moldo

va nu a fost reprezentată nicidecum1
— Dar acestea sunt nişte detalii care nu ne împiedică să ne întâlnim şi să reprezentăm un popor cu o veche istorie şi cu o foarte frumoasă şi profundă tradiţie.
j
Poporul nostru are o ortodoxie apostolică – foarte frumoasă, foarte variată, foarte vie. Multe momente, epoci istorice, au fost marcate de oameni ai lui Dumnezeu provenind sau trăind în mijlocul poporului nostru. Avem un mare stareţ care, deşi nu este născut în România, nici român, totuşi s-a nevoit la Neamţ şi a înnoit trăirea duhovnicească a lumii putem spune – este vorba despre Sfântul Paisie de la Neamţ –, iar mai încoace îl
9
avem pe părintele Dumitru Stăniloae.
1 în presa de la Chişinău s-a răspândit impresia că Moldova a fost reprezentată la Salon du Livre la Paris, fiind anexată la standul României, care în acest an a avut statut de ţară invitată de onoare. Această informaţie a fost lansată de Europa Liberă şi nu corespunde realităţii. Cei câţiva scriitori moldoveni care au vizitat Salonul de Carte de la Paris nu au avut o prezenţă consemnată de organizatori şi nici nu au fost parte a vreunui eveniment, chiar dacă au avut dinee la Ambasada Moldovei, faptul nu a avut legătură cu Salon du Livre.

ca să spun doar două nume care sunt cunoscute Occidentului şi sunt sigur cunoscute aici, în Franţa.
Aşadar, la standul României am vorbit despre spiritualitate. Am

avut o temă propusă dinainte: „România îngerilor”. De la bun început am spus că eu nu am obiceiul să vorbesc despre îngeri, dar pot vorbi despre un popor care trăieşte laolaltă cu îngerii.

Totuşi, avându-l alături pe domnul

Colosimo, m-am umplut de curaj. Nu pentru că aş fi văzut în el un om gata să vorbească despre îngeri, ci pentru că firescul purtărilor sale şi modestia m-au încredinţat că vom vorbi despre

Ortodoxie. Şi ce poate fi mai ortodox decât fuga de a vorbi despre îngeri şi despre lucrurile înalte?

O remarcă ce mi-a rămas în minte, spusă de domnul Colosimo la acea discuţie, a fost aceea că astăzi vedem

filme în care taximetriştii se întâlnesc în intersecţie cu îngerii, ceea ce de fapt denotă pierderea bunului simţ de care suferă modernitatea.

Sigur că discuţia despre îngeri poate avea loc şi, desigur, este nece

sară poate mai mult ca altă dată în lumea de astăzi, dar trebuie făcută dintru început pornind de la ideea că noi am pierdut legătura cu îngerii. Aşa a debutat discuţia noastră, şi după aceea totul a decurs normal. Am pomenit ceea ce are România frumos – iar

România are frumos oamenii care

L-au mărturisit pe Hristos de-a lungul vremii şi am zis că, dacă ar trebui să fie reprezentată prin ceva şi ar avea de spus ceva Parisului, Occidentului, aceasta este trăirea profundă şi autentică a creştinismului, şi, poate, mai ales prin mărturisirea care s-a făcut în temniţele, în lagărele comuniste din secolul trecut.

În acest sens România este foarte nedreptăţită şi foarte strâmb reprezentată. În toate aceste zile, la mesele rotunde am văzut că francezii vor să audă de la români mărturii, mărturisiri despre felul în care au suferit în comunism. Am văzut că unii scriitori sunt grabnici în a da astfel de mărturii şi povestiri în care ei sunt nişte mărturisitori, sau lasă să se înţeleagă că ar fi.

În cuvântul pe care l-am avut în aula CNL1 am început prin a

mulţumi lui Dumnezeu că nu sunt un dizident şi nu am putut fi pentru că eram prea mic atunci. Am scris un roman prin prisma unui copil de 12 – 13 ani, pentru că aceasta a fost experienţa mea în

Uniunea Sovietică, în comunism – desigur de-acolo poate străbate şi absurdul, şi nebunia unei ideologii a minciunii, dar este şi o copilărie plină de bomboane, îngheţată şi jocuri ale copilăriei. Generaţia noastră a crezut în izbânda şi raiul comunist – ne mulţumeam cu bomboane şi desene animate cu „nu pagadi”, credeam că atunci când vom creşte mari vom deveni cosmonauţi sau generali de armată, că vom apăra Patria şi vom învinge răul din lume, vom salva copii din Africa, dar şi copii din America – cei care sunt asupriţi de patroni, bătuţi cu biciul şi lipsiţi de hrană şi de şcoală.

Fiind prezentată astfel România, fiind atât de jos coborâtă condiţia mărturisitorului într-un stat al terorii, nu mai au loc să le cunoscuţi adevăraţii

1 Centre National du Livre.

mărturisitori. Am zis că adevăraţii di

zidenţi sunt morţi sau nu au dreptul la cuvânt şi că astăzi adevărul este la fel de greu de rostit ca şi în vremurile comuniste sau dintotdeauna. Nu există un timp şi nu există o societate care să fie gata să audă Adevărul, există false faţete ale adevărului care pot fi rostite în anumite momente istorice. De aceea, la standul României, printre mulţimile de cărţi, eu nu am văzut literatura mărturisitoare a României, şi poate ar fi cu cale şi ar fi un prilej ca această literatură să-şi găsească prezenţa şi în

Franţa, măcar prin câteva cazuri.

Pe de altă parte există un complex în

România că Occidentul este întru totul laic şi nu este interesat de spiritualitate. Tocmai prezenţa mea aici şi întâlnirea cu aceşti oameni şi cu voi mă convinge că lucrurile stau tocmai invers şi că problema este acasă, acolo unde oameni care ei înşişi nu sunt spirituali şi resping creştinismul şi Ortodoxia încearcă să denatureze lucrurile.

Am văzut că oamenii reacţiona

ză, aplaudă şi zâmbesc atunci când în

Franţa, în scurtele intervenţii, se vor

beşte de lucruri profunde, umane. Am văzut asta şi anul trecut, când am fost invitat de asociaţia Balkan Tranzit la liceul Jeanne d'Arc, unde copiii, vreme de trei ore, au pus întrebări foarte vii, iar după aceea au zis că mai au un set de întrebări pe care vor să îl trimită în scris. Şi am înţeles că lumea e aşa cum o vedem noi sau cum dorim să o vedem.

Şi mă întorc prin a spune că atât la

Paris, cât şi în Sfântul Munte Athos găseşti ceea ce cauţi: la Paris II poţi găsi pe Hristos, dar şi în Sfântul Munte unii merg şi vin acasă cu un buchet de sminteli.

COLOSIMO:

Aici e o colină, deci vei pleca fără buchet (râsete). Această introducere dă de gândit…

II.

DIN CÂTE MORŢI

A ÎNVIAT

ORTODOXIA?

1) Ravagiile comunismului.

2) Căderea Constantinopolului, Uniatismul, fascinaţia Occidentului şi dominaţia Otomană.

3) Ortodoxia a fost ameninţată cu dispariţia, dar a reînviat de fiecare dată prin

INTERVENŢIE DIN SALĂ:

Întem cam din aceeaşi generaţie, „generaţia pierdută" a părinţilor noştri, care au fost nevoiţi să trăiască o puternică ruptură spirituală. A fost o dramă să se ajungă ca oamenii să trăiască şi să se roage în asemenea condiţii. Noi trăiam într-un subsol, pentru că tatăl meu era militar, dar oamenii se şi rugau în subsoluri, pentru că oficial credinţa era interzisă…

Întoarcerea la tradiţie.

COLOSIMO:

Câţi de aici sunt originari din ţări foste comuniste? Georgia? Acolo nu a existat vreodată comunism, ştiaţi asta? (râsete) Şi

dumneavoastră? Ucraina? Dumneavoastră? Serbia. Muntenegru… Unu, doi, trei, patru, cinci, şase, şapte… Realizaţi câţi ortodocşi au suferit din cauza comunismului?

Două lumi s-au ciocnit în secolul al

XX-lea, sunt ţări care au ieşit din acest secol cu mai puţin teritoriu, cu populaţia decimată. Ortodoxia şi budismul au ieşit din secolul al XX-lea cu mai puţini oameni şi mai puţin teritoriu.

A fost un adevărat dezastru. Dar ştim că, după toate acestea, astăzi în România Ortodoxia e interesantă pentru tineri. Aveţi un contact cu tinerii?

SAVATIE BASTOVOI:

Personal am avut foarte multe conferinţe, în majoritatea oraşelor mari din România. Erau conferinţe care în

truneau şi câte o mie-o mie şi jumătate de oameni, deci am văzut circa

treizeci de mii de oameni în faţa mea

şi am vorbit cu ei. Este un foarte mare interes în România pentru spiritualitatea ortodoxă – poate doar fotbalul şi concertele de muzică uşoară pot aduna mai mult, nicio altă dezbatere culturală, pe oricare altă temă şi domeniu, nu poate întruni atâta lume. În acest sens cred că România este o ţară unică în lume.

Pentru că a pomenit domnul Colosimo despre pierderea numerică pe care a suferit-o în secolul al XX-lea

Ortodoxia, vreau să-l întreb dacă i se pare că pierderea cantitativă se resimte şi în calitate şi dacă limba franceză, în procesul de recuperare a literaturii patristice, a avut de câştigat în sens de schimbare a paradigmei – zic asta pentru că mi se pare că în Franţa este o modă a ortodoxismului.

NIKOLAI OZOLIN:

Trebuie menţionat că Domnul Coj losimo este editorul Filocaliilor în limba franceză.

COLOSIMO:
Consider că în secolul al XX-lea am asistat la o mişcare în care Ortodoxia
A
a fost cât pe ce să moară. În secolul al
XV-lea, odată cu căderea Constantinopolului, cu Uniaţii, ea a supravieţuit datorită spaţiului rus, afirmându-se treptat în istorie, suferind şi de fasci

naţia politică a Occidentului. În timpul
Imperiului Otoman, Ortodoxia s-a văzut lipsită de multe dintre mijloacele sale de exprimare şi de cercetare, fiind supusă presiunilor Occidentului, fapt oglindit în icoanele şi mărturisirile de credinţă nu tocmai patristice1, însă ea
1 Pe la începutul secolului al XVIII-lea fascinaţia Occidentului pătrunde puternic în
Rusia şi de acolo în Balcani, manifestându-se mai întâi prin moda pentru icoanele de tip renascentist şi arhitectura barocă. Nici Grecia nu pare a fi scăpat de aceste tendinţe. Episcopii ortodocşi ajung să fie absolvenţi ai şcolilor catolice occidentale, ceea ce se va resimţi, odată cu răspândirea tipăriturilor, prin străbaterea spiritului scolastic în mărturisirile de credinţă răspândite în popor. În prezent diferitele şcoli teologice din sânul Ortodoxiei nasc polemici radicale privind moştenirea scolasticii, atât de adânc impregnată în învăţământul teologic ortodox devenit tradiţional, fără a fi întru totul conform tradiţiei. Institutul Saint
Serge din Paris a avut un rol hotărâtor în el a

a arătat că este capabilă să renască, să-şi facă auzite limbajul, iconografia, să-şi redescopere Sfinţii Părinţi, moştenirea imagistică, liturgică, ajungând astfel în zorii secolului al XX-lea, când a fost pur şi simplu trăsnită. A fost o renaştere fulgerătoare.
Din punct de vedere istoric, şi-a pierdut toate mijloacele. Nu mai sunt ţări ortodoxe care să apere Ortodoxia, nu mai sunt popoare care să se declare ortodoxe, în ţările tradiţional ortodoxe Ortodoxia este martirizată sau clandestină, ceea ce a prilejuit o purificare abisală,

astfel încât ceea ce a supravieţuit a fost ca după Apocalipsă: laboratoare, cam peste tot la fel, au mai rămas în unele mănăstiri, în jurul unor stareţi... Au rămas unele microexperienţe, în cadrul cărora s-a dorit în acel moment, sub îndrumarea părinţilor, un acord între cuvinte şi vieţuire.

borarea unei teologii a icoanei, astfel încât astăzi polemica dintre adepţii artei catolice şi cei ai celei bizantine au ieşit din sfera argumentelor estetice şi s-au plasat într-un domeniu teologic foarte sigur şi coerent, nemaifiind nicio îndoială asupra faptului că icoana în Ortodoxie nu este un moft artistic, ci un imperativ teologic.

Am ieşit din acest moment, Ortodoxia renaşte din nou, scăpând de bătălia pentru modernitate, cunoscută de Catolicism, de Darwin, de Freud, de toată povestea secolului al XIX-lea, cu pozitivismul său cu tot. Trebuie să fim atenţi ca ortodocşii să nu fie tentaţi să refacă psihodrama aceasta cu care nu au nicio treabă, ceea ce ar putea duce la postmodernitatea care se anunţă în lumea mondializată, lipsită de centru, la uniunea realizată doar în spirit; doar ei au mai rămas în istorie care să poată arăta drumul lumii de azi. Atenţie să nu piardă prea mult timp cu luptele de ieri!

Ceea ce s-a petrecut în Franţa este că această ţară era pregătită de mult timp, au existat totuşi curente eterodoxe în sânul Catolicismului care au favorizat paşii Bisericii. Jansenismul de la Port-Royal nu era ortodox din punct de vedere dogmatic, însă era destul de ortodox din punct de vedere al etosului. Privitor la har, nu există apropiere, însă în ce priveşte locul vieţii monastice, al vieţii liturgice, întoarcerea la Părinţii Bisericii care s-a

A

produs atunci, da. În acel moment apar în Franţa mari patrologi, ca Mabion... în secolul al XIX-lea a fost o reînnoire care a dus la textele de la Vatican II, Lubac, Danielou, Congar, eclesiologia reînnoirii, liturghia reînnoită în Catolicism, reîntoarcerea la Părinţii

Bisericii, Colecţia Sources Chrétiennes.

III.

FALIMENTUL

MODERNITĂŢII.
UNDE SE ÎNTÂLNEŞTE
CREDINŢA CU
RAŢIUNEA?
1) Modernitatea înseamnă scolastică laicizată.
2) Religiile seculare: „Libertate, Fraternitate.
Egalitate” şi alte majuscule menite a-L înlocui pe Dumnezeu. 3) Ortodoxia dăinuie prin
Duhul Sfânt care lucrează în sfinţi.
SAVATIE BAŞTOVOI:
ortodoxia este mai potrivită modernităţii decât scolastica?
Lipsa de centru a Ortodoxiei despre care aţi vorbit, adică faptul că Biserica Ortodoxă nu este atât de prezentă politic, social – că avem un Patriarh la Constantinopol, unul la Moscova, unul în Serbia, unul în România –, face mai uşor de acceptat discursul ortodox, golindu-l de un centru politic ce-i vine în spate, ca în cazul Bisericii
Catolice, care are un lider mondial?

COLOSIMO:
Nu este vorba de modernitate, mai degrabă postmodernitate. Modernitate înseamnă scolastica laicizată, este ştiinţa care îi ia locul religiei, cele două înfruntându-se – religia raţională, care a cunoscut scolastica, care echivalează raţiunea cu Dumnezeu. Sco

lastica divinizează raţiunea omenească, astfel încât într-o bună zi omul vine şi spune că nu mai are nevoie de
Dumnezeu. Aceasta este lupta modernităţii. Urmează apoi toate cuvintele scrise cu majuscule care vin să-L
Înlocuiască pe Dumnezeu: Spiritul.
Revoluţia, Istoria…
— Libertatea…
— Tot ceea ce va diviniza omul.
— Libertatea, Egalitatea, Fraternitatea…
— Deci se ajunge la divinizarea acestora, la religii seculare. Nazismul, comunismul sunt şi ele expresii din această categorie. Noi ne-am aflat ca între paranteze între otomani de o parte şi Petru cel Mare de cealaltă.

Nu prea am participat. Am avut no

rocul să nu prea fim implicaţi în toată această conjunctură, să nu trebuiască să ne luptăm, să nu ne simţim precum catolicii obligaţi să producem o doctrină socială, o doctrină psihologică, o antropologie naturalistă etc. Şi de aceea sunt foarte alarmat când văd azi ortodocşi care vor să creeze cu orice preţ o doctrină socială.

În Ortodoxie sunt tot atâtea doctrine sociale câţi indivizi ortodocşi. Nu este o problemă teologică. Nu credem că este un teren al raţiunii unde să se poată întâlni credinciosul cu necredinciosul şi în care primul să-l poată convinge pe celălalt. Nu se pot da argumente separate de Hristos. Asta spune şi Dostoievski când afirmă că „între dreptate şi Hristos, eu îl aleg pe Hristos”. Acum modernitatea s-a scurs, nimeni nu mai crede în ea.

SAVATIE BAŞTOVOI:

Eforturile de a propovădui Ortodoxia au un efect invers. Pe când trăirea ortodoxă în retragere converteşte

— O avem pe Maria Egipteanca, avem pustnici care străbat secole, devin cunoscuţi lumii întregi şi convertesc milioane de oameni –, este o mărturie vie a puterii lui Dumnezeu. Spuneaţi că Liturghia, rugăciunea, a convins mai mult Parisul, lumea occidentală, decât încercarea de a pătrunde în şcoli de exemplu…

COLOSIMO:

Da, mai importantă e mărturisirea trup şi suflet. Consider că Ortodoxia este un apel la mărturisitori. Este exact ce spune şi Pascal: creştinismul înseamnă să efectuezi un miracol prin sfinţi. Restul este doar secularizare.

Astăzi modernitatea s-a terminat, nimeni nu mai crede în ea, toţi au văzut că e la pământ. Pe scurt, oamenii şi-au dat seama că în secolul al XX-lea puteai să asculţi Mozart dimineaţa şi să torturezi oameni la amiază. Cultura nu asta înseamnă.

Se intră deci în postmodernitate.

Este o explozie a triburilor. Dar noi

suntem destul de bine adaptaţi la acest lucru, suficient de fluizi, de nomazi.

Postmodernitatea nu se bazează pe un centru fizic, pe ordine, pe doctrine etc. Există o unitate în credinţă, în Liturghie, în rugăciune. Prima dovadă a existenţei lui Dumnezeu este perseverenţa Ortodoxiei în istorie. Cum se face că aceeaşi credinţă se regăseşte, de-a lungul epocilor istorice, în culturi diferite?

Aşadar, cred că avem această fluiditate şi apoi avem şi un mesaj de salut, de salvare, de propus. Nu avem un mesaj de genul: „O să vă explicăm tipul de societate, de drept, de morală...” Mesajul mântuitor este „Veniţi şi gustaţi”. 1

1 „Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul” (Ps. 33, 8). Acest verset din Psalmi este şi chinonic la Sfânta Liturghie, referindu-se la gustarea propriu-zisă a Trupului şi a Sângelui Mântuitorului Hristos prin Sfânta Taină a împărtăşaniei.

I. DESPRE MAŞINILE DE LUX ŞI TENTAŢIILE PUTERII. AGONIA IMPERIILOR

1) Complexul „ţărilor ortodoxe”. 2) Epoca democratică – acest „copil adulterin al creştinismului”. 3) Ortodoxia în forma actuală riscă să imite Catolicismul. 4) Nostalgia Imperiului este catastrofală pentru viaţa Bisericii. 5) Dilema celor două mitropolii ortodoxe din Republica Moldova.

SAVATIE BAŞTOVOI:

E foarte interesant că în ţările tradiţional ortodoxe – chiar dacă este impropriu să numeşti o ţară „ortodoxă” în vremea noastră, mă refer la Rusia sau România – în ultimii ani se constată un efort mare de a însuşi în biserică metodele de lucru ale aparatului modern politic. Avem birou de presă, avem purtător de cuvânt. Patriarhii apar lângă liderii poli

tici, sunt purtaţi în convoaie cu pază şi maşini blindate – cei care mai ieri nu aveau dreptul la cuvânt în societatea lor. Desigur, acestea

pot fi înţelese şi ca o recuperare şi un fel de triumf al Ortodoxiei, care, iată, a fost înviată din morţi. Şi totuşi oamenii resping acest fel de triumf, oamenii nu vor o

Biserică biruitoare în această lume.

Credeţi că această pornire pe care o resimţim şi o vedem – graţie presei, graţie mijloacelor de informare în masă – prevede cumva o nouă criză a Bisericii?

COLOSIMO:

Eu nu sunt profet. Vă voi spune însă că, dacă vrem un papă, ştim unde să-l găsim şi luăm un profesionist... Este evident că nu conformându-ne la acest tip de Biserică foarte socializată din Occident, conformându-ne Bisericii Catolice vom reuşi ceva. Poate că acesta este de altfel talentul de a şti să faci birou de presă, să te ocupi de tot felul de probleme

sociale – Biserica Catolică a ştiut mereu să cultive acest tip de raportare la societate – să asiguri acest triumf.

Poate talentul... nu vreau să fiu eu cel care aruncă primul cu piatra... De altfel vedem că şi această Biserică Catolică foarte puternică se duce să-şi caute papa la celălalt capăt al lumii, şi este un om care lua autobuzul... Până şi ea are nevoie de mărturisitori. Nu are nevoie doar de intelectuali, are nevoie de mărturisitori, de oameni ale căror vorbe să fie în conformitate cu propria viaţă.

Este o victorie a epocii democratice – acest copil adulterin al creştinismului –, este o victorie a democraţiei faptul că oamenii au păstrat aspecte puerile. Sunt totuşi suficient de adulţi pentru a nu mai crede în oameni care le spun verzi şi uscate, lucruri neconA

forme cu vieţuirea. Între vorbele ros

9

câte şi viaţă este necesar un minimum de conformitate. Ceea ce face ca atunci când un episcop devine o putere nelimitată asupra celorlalţi, când a fi episcop devine un semn de bogăţie, nu mai ai nevoie să fi urmat cinci ani de

studii teologice la Saint-Serge pentru a şti că pentru Părinţii Bisericii episcop însemna cu totul altceva. Şi acest decalaj este extrem

de grav, deoarece el nu antrenează pierderea credinţei, ci va încuraja întreruperea frecventării Bisericii. Lucrurile sunt diferite.

Ne putem afla în situaţia în care există multă credinţă, credinţă care însă nu se încadrează în anumite ritmuri, acesta este pericolul.

NIKOLAI OZOLIN:

Voiam să-l întreb ceva pe părinte, legat de acest fason de BiseA

rică. Începuse chiar dânsul adineauri să vorbească despre ce urmează să-l întreb... Voiam să-i adresez o întrebare legată de cele spuse mai devreme în privinţa maşinilor de lux ale ierarhiei, a mondenităţii oamenilor. Sunt bucu

ros că aţi abordat acest subiect, deoarece cunosc un pic România şi pot afirma că în România, din fericire, există multe excepţii. Vă voi povesti o anecdotă legată de aceste excepţii: am niş

te prieteni din Kiev care au făcut un pelerinaj în România. Printre ei era un băieţel care, atunci când s-a întors din

România, i-a spus bunicii sale: „Ştii, bunico, am văzut chiar şi un episcop slăbuţ”. Aţi înţeles, nu mai e nevoie de alte explicaţii! Despre asta doream să vorbim. Mi-a plăcut mult această povestioară. Cred că în România lucrurile nu sunt încă aşa de grave. În anumite părţi ale Bisericii Ruse lucrurile s-au agravat cu mult mai mult. Există

A

O tentaţie a puterii. În unele cazuri putem vorbi chiar de putere nelimitată a unor reprezentanţi ai ierarhiei.

SAVATIE BAŞTOVOI:

Până la urmă este un risc al imperiului, al Bisericii căreia i-a fost lăsat să trăiască într-un imperiu.

NIKOLAI OZOLIN:

Noi încă nu am uitat Imperiul. Nu l-am uitat şi dorim să-l întoarcem.

Dar gândirea imperială este un de

zastru pentru viaţa Bisericii. Aceasta se întâmplă atunci când oamenii sunt chemaţi să creadă nu în Dumnezeu, ci în „Biserică”.

SAVATIE BAŞTOVOI:

Istoria a demonstrat că noţiunea de „biserică”, atunci când e folosită în scopuri politice, poate fi umplută cu orice. Cu ce o vei umple, în aceea va crede lumea.

Cred că am o experienţă specială în acest sens prin faptul că sunt din

Moldova – o republică a fostei Uniuni

Sovietice, care a fost o vreme şi parte a României. Deşi suntem un popor şi avem o limbă şi o credinţă, totuşi marea majoritate a ortodocşilor din

Moldova sunt parte a Patriarhiei Moscovei, nu a Patriarhiei Române, şi eu fac parte din Patriarhia Moscovei. Desigur, nu pot să nu văd confuzia la care sunt condamnaţi ierarhii şi preoţii noştri, pentru că, pe de o parte, îi au pe cei care îi tratează ca parte a unui imperiu – de multe ori ca unealtă a

Imperiului, care nu au timp şi posibilitate să explice Moscovei detaliile locale, pentru că aşa au fost imperiile dintotdeauna: provinciile nu vorbesc –, iar, pe de altă parte, se află poporul credincios, care îi ascultă şi este gata să îi urmeze, şi îi urmează până la un punct. Acest punct este problema ordinii despre care vorbeşte domnul

Colosimo.

Care este ordinea capabilă să ţină la un loc aceşti credincioşi? Repet că suntem un popor cu credinţă apostolică şi că niciodată nu ne-am pierdut credinţa în Biserica Ortodoxă. Şi totuşi modernitatea ne-a trecut prin prigoana comunistă, prin închiderea bisericilor, prin uciderea sau deportarea preoţilor, iar căderea imperiului ne-a deschis altă cutie cu ispite, aceea a nationalismelor. De aceea avem astăzi

două mitropolii şi până acum nu ştim care este mai aproape de Dumnezeu.

Toate acestea duc, în cele din urmă, la slăbirea credinţei în sfinte

9 9

mă Sinodului, soborului bisericesc.

E foarte greu să explici oamenilor că Duhul Sfânt poate lua în decursul

unei săptămâni două hotărâri contrarii – aceasta se întâmplă la Chişinău şi presa mediatizează aceste hotărâri.

Oamenii continuă să creadă în Biserică, dar nu ştiu ce înţeleg ei prin „Biserică”, de vreme ce îi auzi zicând că în episcopi şi preoţi ei nu mai cred.

Unii spun că nu cred într-un episcop deoarece acesta face politica Moscovei, iar alţii spun că nu cred în alt episcop deoarece acela face politica

Bucureştiului.

Care este calea de a ne păstra la un loc, având o prezenţă socială de grup, civică? Pentru că oamenii aşteaptă un cuvânt din partea Bisericii în toate ocaziile de care se ciocnesc în viaţa

A

socială. Însă atunci când Biserica lansează o opinie e foarte uşor ca această opinie să fie tratată ca o declaraţie politică.

Cred că ceea ce ne lipseşte nouă în ordinea şi disciplina bisericească – de care a întrebat domnul Colosimo – este tradiţia oratorică ortodoxă, când sfinţi, precum Sfântul Ioan Gură de

Aur sau Vasile cel Mare, ştiau să se facă auziţi într-un imperiu şi în acelaşi

timp atingând foarte rar corzile politice – cu excepţia conflictelor personale cu împăraţi sau demnitari, care erau prilejuite mai degrabă de probleme de doctrină şi morală, nu de viziune politică.

Aşadar, cred că lipsa aceasta a discursului public – care este explicabilă prin absenţa socială a Bisericii Ortodoxe de la Bizanţ încoace, absentă

— 9

care a fost cauzată şi de asupriri, nedreptăţiri şi chiar exterminări – continuă astăzi, după douăzeci de ani de aparentă libertate, şi pare astăzi şi mai stânjenitoare, şi mai periculoasă decât odinioară. Căci logic ar fi fost ca, odată cu căpătarea dreptului la cuvânt.

Biserica să înfrunte lumea; şi totuşi de douăzeci de ani vedem că Biserica încearcă să devină precum lumea, această lume care a

prigonit-o.

Cred că singura cale este cea pe care o găsim aici prin publicarea cărţilor Sfinţilor Părinţi. Se pare că sfinţii de odinioară continuă să convertească aşa cum o făceau cu sute de ani în urmă într-o altă lume, într-un alt imperiu, într-o altă civilizaţie, pentru că

vorbesc în Duhul Sfânt şi toate strădaniile noastre de a înţelege şi de a ne face înţeleşi de lumea modernă sfârşesc printr-un eşec de comunicare.

Pe de altă parte există riscul ca sfinţii să fie situaţi în afara Bisericii oficiale în care credem şi în care trăim.

Omul modern ne poate replica: „Îmi place Ioan Gură de Aur, îmi place

Sfântul Maxim, dar nu înţeleg ce legătură au ei cu ceea ce faceţi voi”.

COLOSIMO:

Doream pur şi simplu să întreb dacă Biserica Ortodoxă în ţările postcomuniste are vreun interes să se prezinte ca păstrătoare a Statului, a legislaţiei, a ordinii. Când noi ştim că domneşte dezordinea. Este o nedreptate funciară. Biserica trebuie să fie ce am spus, ori trebuie să aparţină săracilor? Şi săracii din perioada postcomunistă nu sunt doar cei care nu au ce mânca, ci şi cei care au fost distruşi din punct de vedere psihologic de comunism, care au devenit incapabili să

trăiască, care au nevoie să redescopere sentimente cum ar fi solidaritatea, compasiunea, să facă posibilă normalitatea. Există şi o sărăcie umană, nu numai una socială. Există aceste două căi şi este evident că nu pot fi urmate simultan.

1) Laicii sunt mai buni decât preoţii, preoţii sunt mai buni decât episcopii.

2) Apusul lumii agromonastice.

3) Lupta pentru drepturile omului este greşit înţeleasă în Republica Moldova.

4) Laicitatea statului francez a facilitat întemeierea bisericilor ortodoxe.

COLOSIMO:

Constat totuşi că în ţările din Est laicii sunt mai buni decât preoţii şi preoţii mai buni decât episcopii

(râsete) 1. În general vreau să zic... Ceea ce mă ajută să-mi păstrez optimismul, de altfel. Există preoţi formidabili, laici minunaţi. Asta ce poate să însemne? Păi, dat fiind că preoţii ies

1 Sfântul Simeon Noul Teolog spunea că harul spovedaniei a trecut de la episcopi la preoţi, iar mai apoi de la preoţi la călugări.

din rândul laicilor, iar episcopii din rândul preoţilor, este clar că nu funcţionează sistemul de selecţie. Nimic

9 9

nu-i pierdut în cazul acesta pentru

Ortodoxie. O mulţime de oameni sunt în regulă. Mie mi se pare că situaţia nu este aşa de rea.

SAVATIE BAŞTOVOI:

În orice caz, selecţia nu o facem noi.

COLOSIMO:

Selecţia se face după metode antice, care nu-şi mai justifică existenţa. Chestia se poate demonta. Există obligaţia pentru episcopi să fie călugări, mulţi călugărindu-se în ajunul numirii. Aici vedem confuzia. Şi al doilea aspect, şi el important, desigur, este ceea ce spunea şi părintele Paisie de la Muntele Athos, origi-A

n-ar din Asia Mică: „În tinereţea mea, adică prin 1920, aveam de ales între a deveni călugăr – ceea ce echivala cu

a merge mult la biserică şi puţin la câmp – sau a mă căsători – ceea ce însemna să merg mult la câmp şi puţin la biserică". Dar tot cam aceeaşi viaţă era. Universul tradiţional ortodox era universul agromonastic, în care ceea ce a salvat Ortodoxia a fost faptul că în acest context mănăstirile au îndeplinit o funcţie pastorală enormă şi care se potrivea cu acest univers. Astăzi, mai ales în spaţiul fost comunist, care a adus productivismul şi alte lucruri care au bulversatţările respective, fie prin tehnologie, fie prin exodul rural, pastorala trebuie reinventată.

Nu vom putea reface în totalitate pastorala lumii agromonastice.

Este adevărat că în ţările ortodoxe oamenii continuă să meargă în mănăstiri, dar e clar că oamenii nu mai mor în satul în care s-au

născut, nu-şi mai găsesc soţia la două străzi de strada pe care locuiesc, părinţii nu mai au mare lucru de zis aici, preotul care le botează copilul nu este ucenicul celui dinainte…

Ei bine, lumea aceasta a explodat şi cred că uneori nu reuşim să ne dăm

seama că, pe lângă importanţa Sfinţilor Părinţi, pentru a reinventa o pastorală trebuie să acceptăm totuşi că lumea s-a cam schimbat şi că ne aflăm în această lume… Nu putem avea Catolicism fără papă, fără Vatican. Însă, în ceea ce priveşte Ortodoxia, nu avem nevoie de mare lucru: ne trebuie succesiunea apostolică, deplinătatea Sfintelor Taine şi o luăm de la capăt fără probleme… Cum spuneaţi mai devreme, părinte drag, că nu e nevoie să mergem pe un munte pentru a-L găsi pe Hristos. Trebuie să admitem în acest caz că, pe lângă respectul şi dragostea pe care le nutrim pentru Biserică, avem şi experienţa, deloc lipsită de interes, şi – mai ales în privinţa secularizării – aici mai sunt încă preoţi, după lumea grecească sau rusească, acum la aproape un secol după emigrare, mai există biserici, capele. Cum facem? Cum facem să-L vestim pe Hristos când suntem străini?

Aceasta este experienţa diasporei, o experienţă enormă aici.

SAVATIE BAŞTOVOI:

Societatea occidentală vorbeşte foarte mult despre discriminare. Există discriminare religioasă în Franţa?

COLOSIMO:

Nu cred. Ortodocşii din Franţa îşi trăiesc viaţa. Au fost la un moment dat câteva probleme la o parohie…

Dar nu, ortodocşii nu sunt văzuţi rău, nu e nicio discriminare. Bine, nici nu au o viaţă prea vizibilă în Franţa.

SAVATIE BAŞTOVOI:

Spun asta pentru că am lucrat o vreme într-o televiziune nouă la Chişinău, în care noul val de jurnalişti supraveghea cu mare teamă expresiile creştine – la un moment dat unul dintre prezentatori a fost demis pentru că folosea prea des expresii precum „Doamne-ajută”, iar un grup de militanţi pentru drepturile omului au scris scrisori către

zualului în care au cerut scoaterea Liturghiei şi a reportajelor despre Biserică de pe ecrane. Ei făceau asta în numele unei Europe libere, pe care aşa o înţeleg ei.

NIKOLAI OZOLIN

Voi răspunde direct în rusă. În

Franţa există încă din anii ’60 emisiuni religioase duminica dimineaţa.

Printre acestea este şi o emisiune or

todoxă de treizeci de minute, care apare din 1966 o dată pe lună. De treizeci de ani eu sunt producătorul acestei emisiuni. Dar toate confesiunile au o prezenţă la televiziune. Şi la catolici era slujba de duminică, deoarece oamenii bolnavi, de exemplu, nu pot merge la biserică. Apoi au fost protestanţii, urmaţi de israeliţi, de creştinii orientali, cu schisma care a avut loc… uniaţii, monofiziţii şi alţii. În Consti

— > i tuţia franceză e scris că emisiunile religioase duminica dimineaţa sunt obligatorii. Deocamdată. Specific faptul că vorbim de televiziunea de stat, de

oarece catolicii e de la sine înţeles că au propriile televiziuni.

COLOSIMO:

există biserici ortodoxe în Franţa, apărute ca urmare a imigrării, şi ele au profitat mai curând de sistemul laic, de această libertate. Cum nu există o religie de stat, nu a fost întrebată religia catolică dacă este de acord să existe biserici ortodoxe. Există portiţe de scăpare. Dacă bisericile ortodoxe se constituie în asociaţii, dacă totul este bine reglat, oamenii identificaţi, statul recunoaşte că totul este în ordine, caz în care ortodocşii se pot bucura de biserici, pot cumpăra terenuri pentru a-şi le construi etc. Sunt şi

„Biserici” contestate de Biserică… Nu avem de ce ne plânge, ba suntem chiar avantajaţi faţa de cifrele pe care le reprezentăm. Este evident că suntem o minoritate, dar suntem avantajaţi în raport cu numărul real deoarece avem aproape aceleaşi drepturi cu ale

majorităţii, sau oricum comparabile.

Este simptomatic faptul că, la întâlnirile care au loc în fiecare an pentru şefii religioşi, este primit preşedintele

Adunării Episcopilor ortodocşi. Statul nu-i poate primi pe toţi episcopii, sunt prea mulţi. Aceasta este problema la Élysée, spuneau că nu ştiu pe care să-l invite. Le era frică să nu facă vreo greşeală. Şi, cum invitau un catolic, un ortodox, un evreu, un musulman, nu puteau chema şase episcopi ortodocşi.

Atunci au aşteptat să se facă o adunare. Deci nu este o problemă de fond.

A

În ce priveşte laicitatea, sunt trei principii foarte simple: 1) Orice persoană este cetăţean, nefiind reprezentată de comunitatea sa; adică nici mitropolitul, nici arhiepiscopul nu decid pentru mine, deoarece eu decid cu statul; mă aflu în faţa statului singur, în calitate de cetăţean, iar apartenenţa mea religioasă nu determină existenţa mea politică. 2) Nu folosim argumente revelate în dezbaterile publice, spunem: „Cred că este mai bine pentru om”, nu spunem „Dumnezeu a spus să nu facem asta”. În spaţiul public al legii fiecare vine cu argumente

le sale, încercăm să stabilim o conversaţie raţională. 3) Dat fiind că Franţa este ţara războaielor religioase, nu venim cu simboluri religioase în spaţiul public. Ştim că aceasta degenerează în conflicte. Şi religia se radicalizează foarte repede. Aceasta este laicitatea, nici mai mult, nici mai puţin.

Există ideea că într-un spaţiu cetăţenesc naţional pot exista catolici, ortodocşi, musulmani, evrei, agnostici, atei şi putem trăi cu toţii împreună, respectându-ne credinţele şi încercând să degajăm o viziune comună a vieţii şi omului. Nu este uşor, încercăm să îmbunătăţim, nu e uşor să fii minoritar într-un loc unde există o majoritate religioasă. Nu dă mereu roade, dar personal prefer să trăiesc aşa, mai degrabă decât să fiu într-o ţară musulmană. Cred în acelaşi timp că ortodocşii au suferit îndeajuns ca minoritari pentru a fi atenţi cum tratează la rândul lor minoritarii.

Mulţumesc, părinte drag, mulţumesc, părinte Nikolai!
(Aplauze finale.)

VI.

ADDENDA

Rezumat al discursului meu ţinut în cadrul mesei rotunde „România îngerilor” de la standul României, în cadrul Salonului de Carte din Paris, unde România a fost ţară invitată de onoare în 2013[1]

Nu-mi stă în obicei să vorbesc despre îngeri. Tema discuţiei de faţă a fost dictată, probabil, de cartea domnului Andrei Pleşu, Despre îngeri, şi care era în program împreună-vorbitor, dar care nu a mai venit. Aşadar, mă aflu într-o dificultate având în faţă o temă atât de înaltă.

1 Textul de faţă nu este o stenogramă, ci o reproducere din memorie, cred foarte fidelă, a discursului rostit de mine în cadrul programului oficial al Salonului de Carte de la Paris. Stilul familiar al cuvântării mi-a fost prilejuit şi de cuvântul de deschidere al lui Jean François Colosimo, care a început prin a spune: „Nu sunt aici în calitatea mea oficială de Preşedinte al Centrului Naţional al Cărţii, ci în calitatea mea de creştin ortodox”.

Nu ştiu a vorbi despre îngeri, dar vă pot vorbi despre un popor care trăieşte laolaltă cu îngerii. Mă veţi întreba de unde ştiu asta, de vreme ce nu văd îngeri. Vă voi spune că întreaga istorie a poporului român e legată de îngeri, căci doar cu ajutorul îngerilor un popor atât de mic şi încolţit din toate părţile de uneltirile marilor imperii a reuşit să-şi păstreze credinţa ortodoxă, limba şi obiceiurile.

E poate prea mult să vorbeşti în numele unui popor şi, e adevărat, nu-mi pot asuma asta, dar vă voi povesti despre oameni din poporul meu, pe care i-am cunoscut şi care au avut o legătură cu îngerii.

Eu, după cum vedeţi, reprezint aici România, deşi nu sunt cetăţean român.

Dar nu este nicio confuzie, căci eu am învăţat şi m-am format ca

scriitor în

România, scriu în limba română pentru români. Totuşi eu vin din Republica Moldova, ţară al cărei cetăţean sunt, dar care nu este reprezentată aici la Salon du Livre. Republica Moldova, la rândul ei, e şi ea despărţită, deşi nu despre asta vreau să vorbesc. Dau

aceste detalii pentru a mă face mai uşor urmărit. Vin aşadar de la Mănăs

9 9

tirea Noul Neamţ, situată pe malul

Nistrului, în Moldova, şi unde vreme de opt ani am avut ocazia să cunosc un om care era în legătură cu îngerii.

A fost cea mai fericită ocazie din viaţa mea. Este vorba de părintele Selafiil, om care şi-a consacrat întreaga viaţă slujirii lui Dumnezeu. A fost deportat în lagărele siberiene şi a murit în pace, în chilia sa, la vârsta de 97 de ani, fiind orb în ultimii 24 de ani de viaţă.

L-am întrebat, aşadar, pe părintele Selafiil dacă vede îngeri. Părintele, după ce a ezitat puţin, mi-a răspuns:

„Nu. Dar gânduri bune de la îngeri mai primesc”. Apoi, parcă a se prihăni pentru această vorbă, a adăugat: „Eu sunt păcătos, nu văd îngeri.

Văd numai draci”. Părintele era de o desăvârşită simplitate şi, probabil, nu citise Isaac Sirul, care scria că a vedea îngeri sau demoni este acelaşi lucru, căci este vorba de vederea lumii duhovniceşti, a făpturilor netrupeşti la care au acces doar cei curaţi cu inima, adică desăvârşiţi.

9 9

Un exemplu bun în acest sens este Sfântul Andrei cel Nebun pentru

Hristos, care vedea îngeri şi demoni deopotrivă. Sfântul Andrei era văzut în Constantinopol aruncând cu pietre în pereţii bisericilor şi sărutând pereţii bordelurilor. Când a fost întrebat de ce face asta, a răspuns: „Atunci când oamenii vin la biserică, demonii care îi ispitesc rămân afară, umblând în jurul bisericii, de aceea arunc cu pietre după ei. Însă, când creştinii se duc la casele de desfrânare, îngerii lor păzitori

îi aşteaptă întristaţi afară, de aceea sărut pereţii acestor locuri necurate, căci în adevăr sărut picioarele îngerilor”.

Eu vreau să cred că ne aflăm aici într-un loc în care îngerii noştri păzitori ne-au urmat, iar drept dovadă este şi discuţia noastră despre ei, despre Ortodoxie, despre oamenii vrednici din poporul nostru.

Acum vreau să mă întorc la vorbele părintelui Selafiil, care se sfia să afirme că vede îngeri, dar recunoştea că primeşte gânduri bune de la îngeri, în fapt lucrarea îngerilor este aceea de

a ne revela voia lui Dumnezeu, de a ne şopti gânduri bune.

Părintele Dumitru Stăniloae, al cărui nume a fost pomenit mai înainte de domnul Colosimo, a fost întrebat odată dacă a văzut îngeri. Cel mai mare teolog al nostru şi martir al temniţelor comuniste a răspuns: „Nu, pentru că niciodată nu mi-am dorit să văd îngeri. Dar L-am văzut pe Hristos”. Şi tot el spunea că îngerii şi oamenii se află într-o permanentă legătură de cunoaştere a lui Dumnezeu, astfel încât oamenii află de la îngeri experienţa cunoaşterii netrupeşti a lui

Dumnezeu, iar îngerii învaţă de la oameni experienţa cunoaşterii care se face şi în trup. Cunoaşterea pe care şi-o comunică la nesfârşit nu este alta decât cunoaşterea dragostei lui Dumnezeu.

Să nu vă pară lucru mare afirmaţia că îngerii au ce învăţa de la oameni în materie de cunoaştere, căci şi Apostolul Pavel a zis că Hristos nu S-a întrupat pentru îngeri, ci pentru oameni. Aşadar, cunoaşterea în trup, care nu este accesibilă îngerilor, ei fiind netrupeşti, este cunoaşterea tainei

Întrupării lui Dumnezeu din dragoste, întrupare care este nedespărţită şi neamestecată firii dumnezeieşti a lui

Hristos.

Părintele Dumitru Stăniloae este cred cel mai mare teolog al secolului al XX-lea, filosof şi membru al Academiei Române, fiind autorul celei mai depline ediţii a Filocaliei, care se face, prin comentariile pe care le dă, mai minunată decât ediţia rusă sau greacă. Vă daţi seama că România este ţara în care oameni precum Dumitru Stăniloae, oameni care au fost purtători de lumină şi cunoscători ai tainelor îngereşti, au fost închişi câte

15, iar alţii câte 20 de ani şi mai bine în temniţe, unde erau torturaţi şi ucişi cu miile. Din acest punct de vedere, lumina cu care străluceşte România prin aceşti oameni minunaţi este o lumină care străluceşte dai iad, lumina care a umplut iadul prin moartea şi pogorârea lui Hristos.

Am, aşadar, o bucurie înmulţită astăzi să mă aflu la Paris, să reprezint acest popor, făcând pomenire a tot ce a avut el mai bun: mărturisito

rii lui Hristos. Este o ocazie minunată şi mulţumesc gazdelor că ne-au dăruit acest prilej, căci nu este ceva mai reprezentativ pentru România decât mărturisitorii ei din toate timpurile, mărturisire care s-a făcut laolaltă cu îngerii pe care ne-am îngăduit să-i pomenim aici.

Mai vreau ca taina cunoaşterii iubirii lui Dumnezeu, care se lucrează veşnic în cer şi pe pământ, să ne preocupe măcar din când în când şi pe noi.

Această taină se va prelungi în veci, în împărăţia iubirii lui Dumnezeu, căci

Dumnezeu este veşnic, iar dragostea lui niciodată îndeajuns de cunoscută şi cu neputinţă de pătruns. Iată de ce avem nevoie de această împreunălucrare cu îngerii şi nu este stare mai fericită decât aceea de a cunoaşte dragostea lui Dumnezeu.

Cuprins

Fluturele strivit 5
I. România îngerilor 9
II. Din câte morţi a înviat Ortodoxia? 25
Iii/Falimentul modernităţii. Unde se întâlneşte credinţa cu raţiunea? 35
IV. Despre maşinile de lux şi tentaţiile puterii. Agonia imperiilor. 43
V. Ortodoxia în Occident 57
VI. Addenda 69

DIFUZARE:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3.
031216, Bucureşti
Tel.: 021 – 320.61.19; fax: 021 – 319.10.84

e-mail: contactsupergraph.ro www.librariasophia.ro www.sophia.ro
Vă aşteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 19.
040151, Bucureşti, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 021 – 336.10.00; 0722.266.618
www.librariasophia.ro
Sacrifică puţină vreme pentru a răsfoi cărţile noastre:
este cu neputinţă să nu găseşti ceva pe gustul şi spre folosul tău!
Tiparul executat la SC. LUMINA TIPO s.r.l.
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti tel /fax 021.211.32.60; tel. 021.212.29.27
E-mail: ofriceluminatipo.com ww. luminatipo.com
Jean François Colosimo în faţa
Bisericii Institutului Saint Serge din Paris
COLOSIMO: „Sunt un francez ortodox şi în această calitate sunt pasionat de exemplul românesc, acest amestec de Orient şi Occident, această mare câmpie a
Dunării unde au venit să moară toate visele de imperiu ale Europei, dar unde s-au metamorfozat şi toate visele spirituale ale Europei. Este simbioza dintre caracterul latin şi cel slav, Ortodoxie şi Latinitate şi toate astea explică de ce îmi place atât de mult România. Am avut de multe ori ocazia să schimb opinii cu patriarhul Daniel, chiar înainte de a deveni patriarh [...] Românii sunt aşadar în avanpost. România este Ortodoxia căreia nu îi e frică de cultură, de inteligentă, credinţa căreia nu îi e teamă de raţiune. Este Ortodoxia vie care se împleteşte cu poporul şi istoria, dar fără resentimente, cum s-a întâmplat în cazul altor popoare ortodoxe. Şi asta în ciuda faptului că România a avut şi ea parte de nenorocirile prin care au trecut celelalte popoare ortodoxe, inclusiv comunismul”. (Radio France Internaţionale)
Foto: ierom. Savatie Baştovoi
Întâlnire la Saint Serge.
De la stânga la dreapta: Laure Hinckel, ierom. Savatie Baştovoi, preot Nikolai Ozolin
(decanul Institutului) şi Jean François Colosimo.

Foto: Institutul Saint Serge din Paris
Părintele Nikolai Ozolin
Foto: ierom. Savatie Baştovoi
La standul României, după un interviu acordat pentru o revistă editată în Coasta de Fildeş
Foto: ICR Paris